

VITAéSANA

**Vereniging voor Antroposofische Gezondheidszorg zw
Association pour les Soins de Santé Anthroposophiques**

Klokstraat 10, B-2600 Berchem
e-mail: info@vitaesanavzw.be

telefoonnummer
+32 (0)476 / 562 491

NIEUWSRIEF 67 ***voorjaar 2021***

Website: www.vitaesanavzw.be

bankrekening: BE94 5230 4002 5814
t.n.v. Vereniging Antroposofische Gezondheidszorg

Inhoudsopgave

Ten geleide – een citaat	Rudolf Steiner	- 3 -
Vertrouwen	Redactie	- 4 -
De coronacrisis vanuit medisch oogpunt	Michaëla Glöckler	- 5 -
De ontkenning van het etherlichaam	Edmond Schoorel	- 11 -
Gedachten, kansen & perspectieven in tijden van Corona	John Hogervorst	- 15 -
Hart en Zon	Walther Bühler Michaëla Glöckler Felix Sigel	- 22 -
Rudolf Steiner en het vaccineren	René Madeleyn	- 25 -
Over gezichtspunten en hoe te bestellen Kijk ook eens op onze website	redactie	- 33 -
Ethis : beleggen en verzekeren		- 34 -
Over VitaéSana	redactie	- 36 -

De verantwoordelijkheid voor de inhoud van de ingezonden artikelen blijft bij de auteur ervan.

Alle inzendingen voor het volgende nummer moeten op de redactie zijn ten laatste 15 september voor het herfstnummer en 15 maart voor het lentenummer.

Ten geleide

"Wanneer de wereld ooit de volledige betekenis zal inzien van wat de geesteswetenschap hier kan bereiken, dan zullen al die theorieën niet verdwijnen, maar geringer in betekenis worden: al die mooie theorieën - ik zeg dit niet ironisch, maar in alle ernst - over infectieziektes en dergelijke, die tegenwoordig slechts op eenzijdige wijze beschouwd worden.

Veel meer dan de manier waarop de bacillen en bacteriën ons organisme binnendringen zal ernaar worden gekeken hoe sterk van ziel en geest wij zijn geworden om deze invasie te weerstaan.

Deze weerstand zal in de menselijke natuur niet door een uiterlijk geneesmiddel ontstaan, maar door het geneesmiddel dat de mensen innerlijk vanuit geest en ziel sterk maakt door een gezonde geesteswetenschappelijke inhoud."

Dit citaat is afkomstig van Rudolf Steiner uit GA 334 – Vom Einheitsstaat zum dreigliedrigen sozialen Organismus – Openbare voordracht van 6 januari 1920 gehouden in Bazel.

Dat is het enige wat telt!

Vertrouw op jezelf, wees trots op jezelf, durf te geloven in wie je bent.
Als je dat doet gaat er een andere wereld voor je open.

Weet dat er ook 'andere' wetten bestaan. Wetten die we vergeten zijn.
De wetten van het HART, de wetten van het LEVEN en van de
NATUUR.

Durf het zwaard van je eigen waarheid op te pakken en te laten stralen
in de zon.

Elke verandering komt vanuit een diep verlangen jezelf te zijn. Jezelf
accepteren zoals je bent met al je tekortkomingen en kwaliteiten, en
daarvoor durven te gaan staan. Het is de weg van initiatie en inwijding,
die ons in contact brengt met de ziel, zowel met onze eigen ziel als de
collectieve ziel.

Als we diep luisteren kunnen we de stem van de aarde zelfs horen
spreken.

We zijn het contact met de aarde kwijtgeraakt.

We leven in een cultuur waarin verbinding met het aardse zoek is,
waarin de mens tot grote hoogte is gestegen, maar z'n eigen wortels
niet meer voelt.

De wortels van z'n voorouders, van de bomen en de dieren, van de
planten, de lucht en het water. Zonder deze wortels drogen we op en
raken we onze voeding kwijt.

Het HART is het centrum van het lichaam. Het is de zetel van de ZIEL.

DE CORONACRISIS VANUIT MEDISCH OOGPUNT MICHAËLA GLÖCKLER

ISBN 978-94-92462-65-7 www.uitgeverijpentagon.nl

De wereld is in de ban van de corona-crisis. Met ongekend verregaande overheidsmaatregelen. Wat zijn de gevolgen voor ons als mens? Hoe ziet onze toekomst eruit? De arts Michaëla Glöckler onderzoekt de medische feiten. Eveneens kijkt ze met een spirituele blik naar de verschijnselen van corona. Ze gaat in op vragen als: Waarom is corona gevaarlijker dan een normale virusgriep? Welke mogelijkheden biedt de antroposofische geneeskunde voor preventie en behandeling van corona? Hoe groot is de betekenis van immuniteit? Aan het eind van het

boek staan praktische tips om goed met de crisis om te gaan; Dit boek heeft tot doel een realistisch denken te stimuleren over de feitelijke oorzaken, en neemt angsten weg. Het is een aanrader voor ieder die op zoek is naar waardevolle invalshoeken om weerwerk te kunnen bieden aan de golf van informatie die er nu is.

Michaëla Glöckler (°1946) is arts en kinderarts. Na de Waldorfschool studeerde ze geschiedenis en geneeskunde. Ze was een lange tijd hoofd van de medische sectie van het Goetheanum in Zwitserland. Ze gaf talrijke lezingen over de hele wereld. Vele artikelen en boeken heeft ze op haar naam staan o.a. kinderziekten, relaties, en over opvoeding en gezondheid.

Samenvatting: Henk Mesuere

Het boek heeft tot doel een realistisch denken te stimuleren over de feitelijke oorzaken van epidemieën zoals de huidige coronaziekte, én om effectieve therapeutische maatregelen te bevorderen om deze ziekte te overwinnen. De antroposofische geesteswetenschap en de antroposofische geneeskunde dienen als hulpmiddel voor het begrijpen van de achtergronden van epidemische ziekten zoals corona, evenals het voor iedereen beschikbare 'gezond verstand' als leidraad dient. Bijzondere aandacht wordt besteed aan de cruciale rol van twee immuunsystemen: het immuunsysteem dat onze fysieke identiteit veiligstelt, wat versterkt en beïnvloed wordt door de verworven psychische en geestelijke immuniteit. Er wordt ook uitgebreid aandacht besteed aan wat wij als individu kunnen doen. Naast de reeds bestaande literatuur op coronagebied is deze uitbreiding een verademing.

Onze identiteit hangt sterk samen met onze immuniteit! Waarmee we ons verbinden en waarmee we ons identificeren is wat ons sterkt of verzwakt. Uit veel overwegingen die dokter Glöckler in haar boek maakt is het evident tot de conclusie te komen dat achter elke mogelijke strategie van crisis-management er bepaalde manieren van denken zitten, ook over gezondheid en ziekte. Die sluiten elkaar niet uit. Ze zouden elkaar op een zinvolle manier moeten aanvullen. Het zijn tenslotte 'alleen' onze gedachten waardoor we ons ook bewust kunnen worden van de onzichtbare machten die er ook meespelen.

Een gezondheidszorg die de zin en het belang van ziekte en overlijden

in het leven van een mens niet erkent, kan noch een alomvattend oordeel vellen, noch recht doen aan de individuele vragen van de zieken. Een mensbeeld dat ook rekening houdt met de geestelijke dimensie van de mens en zijn vermogen om vrijheid en waardigheid te ontwikkelen, moet (wil de geneeskunde menselijk blijven en steeds menselijker worden) een aanvulling vormen op de hedendaagse natuurwetenschappelijke geneeskunde. Belangrijk daarbij te weten is dat als men een lockdown in de toekomst wil voorkomen, er nu een omvorming van het denken nodig is. Er is een gezonde manier van denken nodig over de kringloop van het leven, en bovendien hoe in natuur en evolutie alles met alles samenhangt. Geneeskunde is diagnose en therapie in brede zin. Het gaat niet alleen om het bestrijden van virussen met tests, vaccinaties, hyperimmunoglobulines, antivirale middelen. Het gaat ook om het ondersteunen van de bevolking in de vorm van een opvoeding die veerkracht en gezondheid bevordert. Wie bewust in zijn denken, voelen en willen begint te leven als in een niet-zintuiglijke wereld, waarin zijn wezen een 'eeuwig' thuis heeft gekregen, net zoals zijn lichaam in de vergankelijke wereld, die staat met een andere kracht in het leven dan iemand voor wie de geestelijke wereld gesloten is.

Dokter Glöckler gaat uitgebreid in op de mogelijkheden die de antroposofische geneeskunde biedt voor preventie en behandeling van corona. Op psychisch niveau zijn het positieve gevoelens die behulpzaam zijn om gezond te blijven. Goede gedachten en motivaties hebben een immuun-stimulerend effect als ze gericht zijn op de essentie en ons laten voelen dat we niet alleen uit een fysiek lichaam bestaan, maar ook een voor het denken toegankelijke, geestelijke, onverwoestbare identiteit hebben. Goede gedachten en woorden hebben een onmiddellijk heilzaam en ik-versterkend effect omdat gedachten niet alleen als natuurwetten de materiële wereld beheersen, maar ook de brug vormen naar de onzichtbare, goddelijk-geestelijke wereld. Wie leert zich met zijn denken ook hier thuis te voelen en zich identificeert met doelen en idealen die uit deze wereld stammen, heeft een

onuitputtelijke bron van gezondheid aangeboord. Belangrijk om weten is dat de antroposofische geneeskunde zichzelf ziet als een integratieve geneeskunde, die haar behandelings-benaderingen afstemt op de individuele omstandigheden.

Wat is er belangrijk voor kinderen in een crisis? Menselijke betrokkenheid, aanwezigheid en nabijheid. Alles wat de rechtstreekse menselijke relatie verdiept en nabijheid ervaarbaar maakt, is voeding voor de ziel, voeding die in tijden als deze nog belangrijker is dan lekker eten op tafel. Er is niets wat de gezonde hersenontwikkeling van kinderen en adolescenten meer ondermijnt en schaadt dan te veel schermtijd tijdens de jaren van de lichamelijke ontwikkeling. Helemaal in de eerste drie levensjaren, wanneer de hersenen zich het snelst ontwikkelen is de gouden regel: 'Onder drie – beeldscherm vrij!' We bevorderen de hersenontwikkeling het beste door activiteit van het hele lichaam. Voor het beeldscherm worden de eigen activiteit van het lichaam en een complexe integratiewerkzaamheid van de zintuigen verregaand uitgeschakeld.

Wat leert ons de crisis? Wat leert het virusonderzoek ons? Hoe alles met alles samenhangt! Hoe wij mensen deel uitmaken van het ecosysteem en ons leven deel uitmaakt van het leven op onze planeet. We moeten werken aan een integratief begrip van mens en samenleving dat ook de spirituele kant van het bestaan omvat. Er is ook een seculiere spiritualiteit nodig, een spiritualiteit die niet van een godsdienst of kerk afhankelijk is, maar die gebaseerd is op het denken als brug tussen de zintuiglijke en spirituele wereld, en van daaruit bijdraagt aan de culturele ontwikkeling van de mensheid.

Modern gezondheidsonderzoek, ook wel veerkracht- en saluto-genese-onderzoek genoemd, heeft aangetoond hoe sterk de invloed van gedachten en gevoelens op onze gezondheid zijn. Men kan op dit ogenblik alleen maar vermoeden dat de epidemische angsttoestanden, onzekerheden, zorgen en twijfels die alle generaties in hun greep hebben, veel meer slachtoffers maken dan het virus zelf...

Een belangrijke en boeiende bijdrage in het boek zijn de antwoorden van dokter Glöckler op de vraag wat psychische en geestelijke immuniteit is? Immuniteit betekent onaantastbaarheid, autonomie. Het fundament hiervoor is een zelfstandig oordeelsvermogen, het

onafhankelijk denken. Op alle drie de niveaus: fysiek, psychisch en geestelijk. Het is altijd de eigen activiteit en zelfwerkzaamheid die het immuunsysteem sterk maken. Want wat de ziel duurzaam sterk maakt, is uiteindelijk toch de ervaring en ontwikkeling van de eigen persoonlijkheid, het Ik als de geestelijke wezenskern van de mens. De spiritualiteit die in de antroposofische geesteswetenschap wordt onderzocht, is seculier (los van godsdienst of kerk) omdat ze uitsluitend gebaseerd is op het denken als brug tussen de zintuiglijke wereld en de geestelijke wereld. Het bijzondere van de antroposofie is dat het geestelijk-wezenlijke in gedachtematig begrijpelijke uitdrukkingsvormen brengt, en leert om op zo'n manier naar de verschijnselen van de zintuiglijke wereld te kijken dat ze meer openbaren dan men zagezegd met de ogen kan zien en met de handen kan grijpen.

Dokter Glöckler eindigt haar boek met een sterke conclusie. Net zoals een arts (volgens het beroepsrecht) alleen verantwoordelijk is voor zijn geweten, kunnen wij dit allemaal op vrijwillige basis oefenen. Alleen deze beslissing om in laatste instantie je niet verantwoordelijk voor de staat, kerk of wetenschap, maar voor je ware Ik, de diepste stem van je geweten, stimuleert het zelfstandig denken, geeft moed, versterkt het hart en daarmee ook het immuunsysteem. Uiteraard houdt men met het oog op de coronapandemie rekening met de

regelgeving, zorgen en angsten in je eigen omgeving, maar men weet zich innerlijk veilig dat de beslissing over dood en leven niet van de overheidsregels afhankelijk is, maar diepgeworteld is in je eigen levenslot, en je ontwikkeling niet bij de dood ophoudt.

Met een dergelijke innerlijke zekerheid en manier van leven kan men een evenwicht vinden tussen het accepteren van voorzieningen die inderdaad de levensbescherming dienen, én de absurditeit van voorzieningen die een doel op zich worden en dus vreemd aan het leven zijn, en bovendien de vrijheid van democratische systemen ondermijnen. Veiligheid hoger plaatsen dan vrijheid gehoorzaamt aan de logica van het materialisme en de optimalisatie van de macht. Aan

jezelf toegeven dat het enige zekere in het leven de dood is, dat maakt krachten vrij om de kostbaarheid van het leven, de geleefde momenten, te waarderen. Als we een 'gezondheids-dictatuur' willen vermijden, dan moet het individu zich meer ervan bewust worden waar individuele en sociale gezondheid afhankelijk van zijn, en hoe een gezondheidssysteem dat deze naam verdient, eruit kan zien. Maar de centrale vraag is: wie is verantwoordelijk voor mijn gezondheid en de manier waarop ik mijn leven leid? Welke risico's wil en kan ik dragen, en waar geldt het beschermingsmandaat van de staat? De coronapandemie maakt duidelijk dat als het gaat om de gezondheid van de bevolking er vormen gevonden moeten worden waarbij de bevolking kan meedoen aan besluitvorming en adviseren.

Reeds honderd jaar geleden sprak Rudolf Steiner over een noodzakelijke democratisering van het gezondheidssysteem, over de mondige patiënt die de verantwoordelijkheid neemt voor zijn eigen gezondheid en, zoals we vandaag zouden zeggen, de arts op ooghoogte ontmoet. (zie: Spirituele grondslagen van de gezondheidszorg – 7 april 1920).

Er is opleiding tot vrijheid nodig en een juridisch-politiek leven, dat daar het kader voor maakt. Anders valt te voorzien dat mensen in toenemende mate afhankelijk worden van de heersende autoritaire opvattingen van de wetenschap en van de politiek-economische machtsstructuren. Als mensen hun geweten volgen en de moed hebben om ook impopulaire waarheden uit te spreken zonder angst voor stigmatisering of uitsluiting, versterkt dit niet alleen het immuunsysteem, maar ook het vertrouwen in de toekomst.

We krijgen ook nog praktische tips om ons immuunsysteem te versterken:

- regelmatig lichaamsbeweging en gezonde voeding
- zo min mogelijk alcohol, nicotine of drugs
- voldoende slaap
- kunstzinnige of creatieve activiteiten doen of een museum bezoeken
- mooie verhalen of sprookjes lezen
- gebeden en bezigheden vanuit een geloofsbelijdenis
- mediteren
- studie van antroposofische boeken en voordrachten
- het verzorgen van ritmes
- elke activiteit die vreugde schiept

Hoe kijkt kinderarts

Edmond Schoorel naar het verschijnsel corona?

DE ONTKENNING van het ETHERLICHAAM

Uit: ITA – 2020-03 Tekst: Simone Thomasse

In het begin van de coronatijd heeft dokter Schoorel een brochure geschreven om wat tegengewicht te geven aan de oorlogstaal die in de media verscheen. De grote uitdaging waar we nu voor staan is waar we ons gevoel van veiligheid en vertrouwen vandaan halen. Besteed je dat uit aan afstand houden, regels en mondkapjes? Wat zeker voor sommige situaties prima is. Wat is volgbaar gedrag, wat is verstandig gedrag en wat is wel afgewogen? Waar hou je je aan de regels omdat je gewoon lomp bent als je het niet doet en, hoe blijf je toch overeind als autonoom mens, terwijl de wereld op z'n kop staat?

Verantwoordelijkheid

De vraag is hoe je je innerlijke vrijheid behoudt als er uiterlijke dwang is. Er gaan mensen dood, hoor je overal. Ja, mensen gaan dood. Maar waaraan meet je af of het iemands tijd is om dood te gaan of dat dat niet het geval is? We gaan corona alleen maar overwinnen, deze crisis gaat weer voorbij en dan komt de volgende crisis, als we een verhouding hebben gevonden ten opzichte van de geestelijke wereld én het principe van de vrijheid. De slogan 'alleen samen houden we het coronavirus onder control' wekt de indruk dat we door gehoorzaamheid aan de regels de epidemie gaan bedwingen. Ik vind dat niet echt geschikt, maar ondertussen doet deze crisis wel een groot appèl op onze medemenselijkheid en ons gevoel van verantwoordelijkheid voor de rest van de wereld. Spiritueel gezien zou ik zeggen: of we nu willen of niet, we gaan naar een ontwikkeling van de volgende fase van de wereld en die kan alleen maar verder als we het inderdaad 'samen' doen. Het komt erop neer dat iedereen zich voor de rest van de wereld

verantwoordelijk zou moeten voelen. Daar kun je in kleine kring mee beginnen en vervolgens maak je de kring groter en groter. Ja, de verantwoordelijkheid voor jezelf en je kleine leefwereld moet echt worden uitgebreid met de verantwoordelijkheid voor de natuur en je medemensen. En straks voor de hele wereld. Het ikke-ikke-ikke moet naar de achtergrond.

Levensenergie

Wat we in het Kindertherapeuticum doen sinds corona? We houden ons keurig aan de regels. We hebben de wachtkamers uitgebreid, houden afstand, wassen onze handen en niezen in onze elleboogkom en als medewerkers of patiënten ziek zijn, raden we ze af om te komen of we sturen ze naar huis. Dat gaat allemaal prima. Allemaal uiterlijkheid. De *innerlijkheid* is dat we proberen om de angst uit ons pand te houden. Niet makkelijk, want ouders, grootouders en kinderen zijn bang gemaakt. Maar waar ben je nou eigenlijk bang voor? Misschien zit het wel zo: als je dichtbij elkaar komt, sta je in elkaars etherlijf oftewel levensenergie. Dan ben je besmettelijk. Niet via bacteriën en virussen, maar via wat je uitstraalt. Op het moment dat je een kind bij je neemt en troost, is jouw gevoel van vertrouwen immers 'besmettelijk'. Bij volwassenen werkt dat meestal ook heel goed: een arm om iemand heen slaan en er zijn. Wat nu feitelijk gecoupeerd wordt met anderhalve meter afstand houden en mondkapjes is dat mensen elkaar niet langer kunnen besmetten met hun stemming in positieve en negatieve zin. Je kunt dit zien als een enorme ontkenning van de realiteit van onze levensenergie.

Dankbaarheid

Binnen het veld van de geneeskunde is het een hele klus om een besef van het etherische, dat wat ons levend maakt en laat functioneren, 'waar' te krijgen. Voor de meeste mensen bestaat het niet. Dat was niet alleen in Steiners tijd zo. Nog steeds is het fysiek waarneembare heel dominant. De anderhalve meter afstand is eenvoudigweg een maatregel waarmee de realiteit van het etherlijf ontkend wordt. Geniaal.

Hoe verzin je het?

Toen ik dat bedacht had kon ik er weer vrede mee nemen. We moeten dus op een andere manier dat etherische verzorgen opdat de boel niet verkommert. Hoe ga je met je gezondheid om, wat is de plaats van salutogenese in de anderhalve meter samenleving? Wat is ons zelfherstellende vermogen waard in een wereld zonder cultuur? Grote vragen. Hoe verzorg je in je eigen leefomgeving het etherische? Toon je bijvoorbeeld dankbaarheid voor het voedsel dat je eet, voor de bloemen in je huis of tuin, de lucht die je inademt, de grond die je draagt? Hoe ga je om met de kabouters, de elfen en de vuurwezens, zodat ze weten: wij mogen er ook zijn. 'Wir möchten erkannt werden' zeggen ze in die prachtige reeks van de 'Flensburger Hefte'. 'Wir möchten dass sie wissen dass es uns gibt'. Dat wij er zijn! Als we nou een paar stappen zetten in ons besef voor al wat leeft, dan komt het wel goed met die corona en kunnen we dat overheersende idee van besmettelijkheid achter ons laten.

Hechten

Van ongeveer de helft van de kinderen die we in ons therapeuticum zien, horen we dat ze enorm opgeknapt zijn van de letterlijke rust die de lockdown met zich meebracht. Zij leidden een leven dat ze eigenlijk niet aankonden oa. in te drukke klassen. Voor hen is het een zegen geweest dat ze niet meer 'van alles' moesten. Voor de andere helft is het explosief geworden. Er zijn gezinnen uit elkaar gespat, ze kregen te maken met agressie en, vergeet de opmars van de elektronica niet. Want nu blijkt dat we ook op afstand kunnen communiceren, worden we met een grote schaduwkant geconfronteerd. Veel kinderen zijn verdwenen achter hun schermje, want papa en mama moeten thuis werken, dus ga maar een filmpje kijken. Dat vind ik misschien nog de ergste bijwerking van alle maatregelen, dat 'het gewoon vinden' dat je kind urenlang achter een scherm zit zo enorm is toegenomen. Tijdens de lockdown gemiddeld zeven uur per dag. Lessen volgen, logopedie of een andere therapievorm krijgen via een beeldscherm! We zijn met z'n allen toch een beetje gaan denken dat het kan. Als je zou willen verzinnen hoe je kinderen uit de reële wereld in de virtuele wereld kunt

krijgen, dan stuur je corona de wereld in. Heel knap. Ik ben niet van de complottheorieën, maar kijk gewoon naar de fenomenen. Zitten wij hier in het Kindertherapeuticum ons best te doen om kinderen met hun lagere zintuigen als tast-, evenwicht-, bewegingszin 'in hun lijf' te krijgen... dat is de helft van ons werk, wist je dat? En in één klap lukt het om miljoenen kinderen 'uit hun lijf' te krijgen. Ik vind dat antroposofen daar een mening over moeten hebben. Wat is hier aan de hand? We moeten met al dat schermgebeuren drie keer zo hard ons best doen om kinderen te laten zien dat er een echte wereld is, zodat ze zich erin thuis kunnen gaan voelen. Daar hoort bij: vertrouwd raken met je eigen lichamelijke, je medemensen en de natuur. Je thuis voelen in de echte wereld heet: hechten. Gehechtheidsproblemen, die epidemisch zijn momenteel, zorgen voor veel angst en onrust. Maar als je gezond tegengewicht blijft geven, dan kunnen die schermen geen kwaad.

Verbind je met de echte wereld

Tegengewicht bieden tegen schermtijd, hoe doe je dat?

Kinderen ontwikkelen zich aan alles wat leeft en concreet is, zoals:

- buiten spelen, wandelen, fietsen
- handmatig schrijven, tekenen, schilderen, bouwen
- samen koken of klusjes doen in huis
- werken in de (moes-) tuin of iemand daarbij helpen
- lezen en voorlezen, ook als je kinderen dat al zelf kunnen
- een muziekinstrument (leren) bespelen
- samen de dag afronden: wat was er fijn vandaag?

Vertrouwen

Ik vind dat wij bevoorrecht zijn dat we vanuit de antroposofie gedachten over dit soort dingen kunnen vormen. Om ergens iets van te vinden zonder dat je in complottheorieën of demonstraties terecht komt. Of, iets van onze premier vinden. Ik vind niets van hem, hij doet z'n best. Ik vind ook niets van Grapperhaus. Ik ben de man diep dankbaar dat hij heeft laten zien dat die maatregelen echt niet kunnen. Maar we zouden als weldenkende mensen wel het voorbeeld moeten geven. Laten zien dat er een mogelijkheid is om onze kinderen in deze gekke wereld met

zijn elektronica en zijn angst vertrouwen te geven. Het is van wezenlijk belang dat kinderen veruit het grootste deel van de dag in contact zijn met de zintuiglijk waarneembare wereld. Dat zullen wij hen als ouders en opvoeders moeten blijven voorleven. Er is geen betere tijd om dit te oefenen dan nu, want de angst gaat door de wereld en niet zo'n beetje... Dat we aan kleine kinderen gevoelens van angst, schuld en schaamte leren... Wie is de heer van de angst, schuld en schaamte leren? Wie gehoorzamen we?

Verder lezen?

De brochure 'Virussen en ontwikkeling' schreef Edmond Schoorel naar aanleiding van de corona-uitbraak. Te bestellen:

www.kindertherapeuticum.nl/over-ons/brochures-en-boeken

Kinderarts Edmond Schoorel (°1947) begon zich in 1979 te verdiepen in antroposofie. Zijn weg liep via de scholingscursus, de antroposofische artsenopleiding en een opleiding heileuritmie. Hij werkte mee in het ziekenhuis in Herdecke (D). Daar zag hij dat je de antroposofie ook heel praktisch in een ziekenhuisomgeving kunt toepassen. In Nederland verbond hij zich als arts aan de Zeylmans-van-Emmichoven-kliniek voor antroposofische geneeskunde. Schoorels levenswerk kreeg gestalte in het Kindertherapeuticum, een gastvrije plek, met oog voor de noden van het hele gezin. De kring van patiënten, collega's en vrienden van het Kindertherapeuticum groeit nog altijd. Zie: www.kindertherapeuticum.nl

Gedachten, kansen & perspectieven in tijden van corona

JOHN HOGERVORST

ISBN 978-94-92326-46-1 - Uitgeverij: www.nearchus.nl

Tijdens deze corona-crisis wordt er heel wat afgeschreven, ook vanuit antroposofische hoek. Tussen het grote aanbod viel mij dit pareltje op. John Hogervorst zet zich reeds vele jaren in voor de antroposofie en de sociale driegeleding. Hij geeft een mooie, duidelijke en bijzondere kijk op waar we nu 'samen' in zitten. Het boekje is geschreven in heldere, begrijpelijke taal, zelfs voor wie geen antroposofische voorkennis heeft. Ik wil geen samenvatting geven van het boekje maar, daar waar het

hem nu echt toe doet wil ik onze lezers niet onthouden. Enkele citaten en gedachten zijn zeer waardevol om verder zelf mee aan de slag te gaan. Succes er mee! Henk Mesuere (redactie)

“De coronacrisis houdt de wereld in z'n greep. Angst en onzekerheid bloeien op, de samenleving en het dagelijks leven staan op hun kop. Vormt de crisis een dreigend noodlot of een oproep om tot onszelf te komen? John Hogervorst ziet de crisis als een dringende oproep tot bezinning en verandering. De crisis daagt ons uit antwoorden te zoeken op wezenlijke vragen die wij lang onbeantwoord hebben gelaten. Wanneer wij daar de noodzaak van inzien, dienen zich kansen en nieuwe perspectieven aan.”

Het laatste hoofdstuk van het boekje kreeg de titel: 'SAMEN' en komt uit de voordracht van Rudolf Steiner van 23 november 1905. Het werd ook opgenomen in Rudolf Steiner – Verbeter de wereld en begin samen. De sociale hoofdwet. Uitgegeven door Nearchus CV 2009

Deze tekst wil ik integraal meegeven omdat ze een belangrijk fundament vormt voor alle verdere beschouwingen die de auteur in z'n werk maakt.

“We zien in de natuur voorbeelden van samenwerking tussen eenlingen en een groter geheel. Neem alleen al het menselijke lichaam. Het bestaat uit zelfstandige wezens, uit miljoenen, vele miljoenen aparte zelfstandige levende wezens of cellen. Als u een deel van dit menselijk lichaam onder de microscoop bekijkt, ziet u dat het echt uit zulke zelfstandige wezens is samengesteld. Hoe werken ze nu samen? Hoe is datgene belangeloos geworden, wat in de natuur een geheel moet vormen? Geen van onze cellen wil op een egoïstische wijze zijn eigenheid laten gelden. Het wonderlijke instrument voor het denken, de hersenen, is ook uit miljoenen fijne cellen samengesteld maar iedere cel werkt op zijn plaats op een harmonische wijze met de anderen samen. Wat gebeurt er nu eigenlijk in de samenwerking van die kleine cellen, dat een hoger wezen in deze kleine levende wezens tot uitdrukking kan komen? Het is de ziel van de mens die dit bewerkt. Maar nooit zou de menselijke ziel op aarde kunnen werken als niet de miljoenen kleine

*wezens hun eigenheid opgaven en zich in dienst zouden stellen van het gemeenschappelijke wezen dat we als de ziel aanduiden. De ziel ziet met de cellen van het oog, denkt met de cellen van de hersenen, leeft met de cellen van het bloed. Zo zien we wat vereniging betekent. Vereniging betekent dat het mogelijk is voor een hoger wezen om zich te manifesteren door het aaneensluiten van de leden. Dat is een algemeen principe in elke vorm van leven. Vijf mensen die samen zijn, harmonisch met elkaar denken en voelen, zijn meer dan 1+1+1+1+1. Zij zijn niet alleen maar een som uit vijf, net zomin als ons lichaam een som is van vijf zintuigen, maar het samenleven en het in elkaar inleven van mensen betekent iets dat volledig overeenkomt met het op elkaar afstemmen van de cellen in het menselijke lichaam. Een nieuw hoger wezen is daar waar vijf mensen bijeen zijn, ja zelfs bij twee of drie. **“Waar twee of drie in mijn naam bijeen zijn, daar ben ik in hun midden.”** Het is niet de eerste, de tweede of de derde maar iets nieuws dat door het bijeenzijn ontstaat. Maar dat ontstaat alleen wanneer de één in de ander leeft, wanneer de één zijn kracht niet alleen maar uit zichzelf schept maar ook uit de ander. Dat kan alleen plaatsvinden als hij belangeloos in de ander leeft. Op die manier zijn verenigingen van mensen geheime plekken, waar hogere geestelijke wezens binnenkomen om te werken via de afzonderlijke mensen, zoals de ziel werkt via de delen van het lichaam.” R. Steiner*

Om iets zinnigs te leren over en van het coronavirus moeten we veel verder kijken dan het virus zelf! Het virus nodigt ons uit tot een verandering van ons denken, ons mens- en wereldbeeld, en daarmee ook van ons handelen in de ruimste zin. Dat begint met het inzicht dat we het virus niet geïsoleerd als een op zichzelf staand verschijnsel moeten onderzoeken, maar als deel van het groter geheel.

De maatregelen die overal ter wereld genomen worden in het kader van de coronacrisis, vormen een ongekende inperking van grondrechten en menselijke vrijheid, en laten tegelijkertijd zien welke 'kale structuren' onder onze alledaagse werkelijkheid schuilgaan. Zeker is het zo, dat wij er goed aan doen nauwgezet te volgen wat er op dit vlak gebeurt en er op toe zien dat tijdelijke maatregelen niet stilzwijgend een permanent karakter krijgen. Ook op het vlak van 'publieke opinie' past het om

wakker te blijven of te worden. Niet alleen om niet besmet te worden met allerlei gevoelens van angst of hysterie. Ook waar te nemen hoe stemmen die een andere (een zogenaemde 'afwijkende') mening over aspecten van het coronavirus vertegenwoordigen, geen podium krijgen, en om op te merken dat allerlei wezenlijke vragen niet gesteld worden.

De publieke opinie heeft in onze dagen absolutistische, dictatoriale en radicaal onverdraagzame trekken gekregen. Wanneer wij het coronavirus opnemen als dringende aansporing om te voorzien wat het eigenlijk betekent dat onze samenleving, het heersende mens- en wereldbeeld, de hoofdstroom van de wetenschap, de invulling van de media, gevangen zijn in een materialistische mens- en wereldbeschouwing, zien wij van daaruit ook wat het gezonde is, onze aandacht verdient en ons denken kan verlevendigen: de vrijheid die in onze cultuur moet heersen en die daar voet aan de grond krijgt wanneer wij haar in onszelf veroveren. Daar aangekomen, zouden in vrijheid gewonnen inzichten leiden tot een andere praktijk in alle gebieden: die van het cultuurleven, de politiek en de economie.

Misschien vergt het moed, maar wie het verdere verloop van de 20ste eeuw bekijkt, en ook meeneemt met welke ontwikkelingen we sinds het begin van de 21ste eeuw te maken hebben (11 september – oorlogen in Irak, Afghanistan,... – de financiële crisis van 2007/08 – de aantasting van het milieu – de ongelijke verdeling van de welvaart – het migratievraagstuk – het verdwijnen van de privésfeer en de vrijheid van 'anders denken' die schuilgaat achter het glanzende gemak van de moderne technologie), zal moeten inzien dat er een massieve tendens in onze samenleving heerst die deze 'onbewoonbaar' dreigt te maken. Terwijl de sociale driegeleding nog steeds de volle potentie in zich draagt om het fundament voor iets nieuws en iets beters te zijn.

Waar het naar toe gaat met de coronacrisis, er is geen mens die er iets zinnigs over zeggen kan. Eén ding staat wel vast: degenen die de richting van de ontwikkeling van onze samenleving bepalen (dat zijn degenen die vast willen houden aan hun comfortabele, bevoorrechte positie én al degenen die geen behoefte ervaren aan het bevragen van

de wijze waarop de samenleving functioneert en dus gewillig mee dobberen) willen 'straks' gewoon weer op de oude voet verder. Met een behangetje links, en een likje verf rechts, is wat hen betreft alles weer gedaan. Dan gaan we vervolgens weer heel praktisch op weg naar de volgende crisis. De crisis als leermeester brengt echter ook van alles mee dat de moeite van het aanzien waard is. In de economie zien wij nu wat schuilgaat achter het begrip 'wereldeconomie': een wereldwijde economische afhankelijkheid. Tegelijkertijd geldt ook dat al degenen die buiten de economie werken: in het onderwijs, in de gezondheidszorg, in de wereld van kunst en cultuur, dat slechts kunnen doen bij de gratie van het feit dat er in de economie gewerkt, geproduceerd (waarde geschapen) wordt. De crisis leert ons dat we, of we het wisten of niet, en of we het willen of niet, volledig van elkaar afhankelijk zijn.

Het is goed om in alles dat zich voordoet ook het positieve te kunnen zien. Rudolf Steiner beschreef de zogenoemde 'positiviteitsoefening' als een belangrijke basisoefening. (Zie: *De wetenschap van de geheimen van de ziel* – Uitgeverij Vrij Geestesleven 1998)

Wanneer de crisis voorbij is zonder dat wij er meer bestendige, duurzamere, dieper gaande lessen uit getrokken hebben, dan hebben wij kansen laten liggen. Het gaat, in het groot en in het klein, om het herstellen van het evenwicht. Waarbij wij weten dat evenwicht geen statische, blijvende toestand is, maar een dynamische toestand die op elk moment opnieuw geschapen moet worden. Zo is het wat betreft de mens als biologisch wezen. Zo is het ook in de ziel van de mens.

De menselijke ziel is verbonden met de 'grote kosmische zielenwereld, die buiten en in ons is en die wij dus delen: met elkaar en met een veelheid aan andere zielenwezens. Ook wezens uit de hogere hiërarchieën bevolken deze wereld: engelen, aartsengelen, tijdgeesten en noem maar op. In deze grote zielenwereld zijn wij met hen verbonden en kunnen met hen in wisselwerking treden. In die zielenwereld leven ook wezens die schadelijk zijn voor de (ziele-) gezondheid van de mens. En wij kunnen werkelijk een parallel trekken met de biologische aardse wereld: ook in de zielenwereld wordt de

mens permanent belaagd (zoals wij op het aardse vlak permanent belaagd worden door virussen) door n die ons kunnen schaden. Zij tasten onze ziel aan en sluipen naar binnen. Van daaruit, in onze ziel, kunnen zij werkzaam worden in een breed scala van wat in de menselijke ziel kan leven: als angst, twijfel, als egoïsme, als jaloezie, als eerezucht. Zij kunnen zich manifesteren als fanatisme, dogmatisme, onverdraagzaamheid. Zij kunnen zich uiten in een denkwijze die vijandig is aan alles dat het nuchtere, nuttige, materiële overstijgt, vijandig dus aan alles dat in de mens ziel of geest is. Het is deze denkwijze die de mensheid in onze tijd in zijn greep heeft. Het is ook het handelen vanuit deze denkwijze dat in belangrijke mate aan het ontstaan en de omvang van de coronacrisis heeft bijgedragen. Vanuit deze denkwijze handelend, zal het 'overwinnen' van de crisis niets anders kunnen zijn dan de opmaat naar een volgende crisis.

Wanneer de ziel ernstig of langdurig uit balans is, zal dat ook neerslaan in het andere, aardse deel van ons menszijn, in het fysiek-etherische, in de gezondheid van ons lichaam. Eén van de positieve kanten van de coronacrisis is dat wij worden opgeroepen de werkelijkheid van de menselijke ziel concreter te ervaren dan wij misschien deden, inclusief het besef van de in de zielenwereld én in onze ziel rondwarende wezens die onze zielengezondheid kunnen schaden. Ook de gezondheid van onze ziel is een kwestie van evenwicht. Deze gezondheid is meer gebaat bij het erkennen en doorzien van de schadelijk werkende zielenwezens dan bij pogingen hen te bestrijden. Er is geen vaccin dat Lucifer en Ahriman en de wezens die in hun dienst werken, onschadelijk maakt. In het besef dat zij er zijn, en in het inzicht in hun streven en werkwijze, ligt de sleutel om met hen om te gaan. Zij kunnen niet uit de zielenwereld gedreven worden, en ook niet uit onze eigen ziel. Daar zijn zij al heel lang aanwezig, zoals in zekere zin ook hun taak is. Onze taak is om hen in de ogen, en onszelf onder ogen, te zien, zonder daarvoor in angst of vertwijfeling te raken. Wij kunnen hun op hun plaats zetten. Lucifers kracht kunnen wij in dienst stellen van een welgekozen ideaal en van een streven dat objectief voorbij ons eigenbelang ligt. Ahriman's kwaliteiten kunnen in dat streven worden ingebed, opdat wij praktisch en doelmatig te werk gaan. Onze taak in dit

'samenspel' is ervoor te zorgen dat ons streven zuiver blijft en ons handelen in overeenstemming met wat in de diepste zin van het woord 'menselijk' is.

In de microkosmos van onze individuele ziel zouden wij kunnen zeggen: vanuit de verbinding met ons Hoger Ik bepalen wij ons ideaal en begeleiden wij de in principe schadelijke krachten van Lucifer en Ahriman, opdat zij meewerken aan wat goed wil worden. In de macrokosmos van de zielenwereld zouden wij hetzelfde nog eens anders kunnen zeggen: het is Christus die het evenwicht beheert door Lucifer en Ahriman op hun plaats te houden, zodat hun werkzaamheid bijdraagt aan de wording van het goede. Daartoe nodigt het coronavirus ons uit: tot het scheppen van evenwicht in de ziel, tot het vinden van een innerlijke rust die tegelijkertijd, hoe tegenstrijdig het ook lijkt, vol van bruisende beweging en stromend leven is, en die wij kunnen vinden in de verbinding van onze ziel met ons Hoger Ik, met Christus.

De auteur heeft het verder ook nog over: *'Ziekte, gezondheid en de farmaindustrie'* – *'Internationale betrekkingen: geopolitiek in tijden van corona'* – *'Een economisch virus'* – *'Uit de toon gevallen' (wetenschappers)* – *'Op (zijn) weg'* –

Nearchus CV is een kleine uitgeverij die zich richt op uitgaven over en vanuit de antroposofie én over een gezonde samenleving, geïnspireerd op de sociale impuls van de antroposofie. Ook de internetboekwinkel www.abc-antroposofie.nl is een activiteit van Nearchus CV. Het is een 'geneutraliseerd' bedrijf dat niet verhandeld kan worden, het eigendom is ondergebracht in Stichting Sleipnir en via deze Stichting werkt Nearchus CV samen met andere geneutraliseerde bedrijven. In deze onderlinge samenwerking proberen de aangesloten bedrijven te werken op basis van de associatieve economie en de sociale hoofdwet. Meer info hierover: www.stichtingsleipnir.nl

Als *'VitaéSana'* (VAG - Vereniging Antroposofische Gezondheidszorg in België) krijgt deze uitgeverij onze bijzondere aandacht en ondersteuning.

Het uitgeven van antroposofische literatuur betekent het realiseren van boeken voor een kleine doelgroep; betekent het maken van boeken in kleine oplage; betekent financieel dat er te weinig inkomsten tegenover staan; betekent de waardevolle inhoud van de antroposofie beschikbaar maken en toegankelijk houden. Het 'Marie Steiner Fonds' is opgericht om het uitgeven van het 'antroposofische boek' te stimuleren. Een artikel over hoe en waarom van het 'Marie Steiner Fonds' kunt u vinden op www.nearchus.nl Eventuele bijdragen om toekomstige uitgaven mogelijk te maken kunt u overmaken op rekeningnummer NL46 INGB 0003 7883 03 ten name van de Stichting Harmen van der Schaaf, Gouda onder vermelding van 'Marie Steiner Fonds'.

HART en ZON

Walther Bühler – Michaëla Glöckler – Felix Sigel

De zon als het hart van de wereld, dat gaf Walther Bühler als titel aan de poging die hij in 1966 ondernam om de zon en zijn betekenis voor al het leven op aarde te vergelijken met het menselijke hart. In dit overzicht van natuurwetenschappelijke, astronomische en geesteswetenschappelijk antroposofische gezichtspunten is een buitengewoon stimulerend werkje ontstaan. Daardoor wordt niet alleen het begrip van de zon in de ruimte verdiept, maar ook dat van wezen en betekenis van het hart. Het leven op aarde is afhankelijk van de straling van de zon, waaraan de plantenwereld de chlorofylvorming en de bijhorende energievoorziening verschuldigd is.

Ook de mens is in veel opzichten afhankelijk van directe zonnestraling. Een bijzonder prominent voorbeeld is de vorming van vitamine D, waarvan het voorstadium in de huid wordt gevormd als gevolg van zonnestraling. Onderzoek van de afgelopen decennia heeft aangetoond dat deze zonnevitamine een direct immuun-stimulerend effect heeft op zowel het aangeboren immuunsysteem als het adaptieve immuunsysteem. Dit verklaart het aanbevolen gebruik van vitamine D voor zoveel ziekten, vooral kanker, diabetes en auto-immuunziekten, maar ook voor de behandeling van mensen met corona, en het gebruik van vitamine D bij een tekort op hogere leeftijd.

Wat de zon voor de evolutie op aarde met zijn natuurrijken is, is het cardiovasculaire systeem – hart en bloedsomloop – voor het menselijk organisme. Net zoals de zon als bron van licht en warmte het centrum is voor alle wezens op aarde, zo is het hart het centrum van de bloedsomloop, dat alle organen tot in de kleinste cellen in leven houdt. 'Schuld is de zon' dit is ook de titel van een opmerkelijk boek van Felix Sigel over het belang van de zon voor de hele evolutie. Daarbij past ook waar Johannes Kepler (1571-1630) zo enthousiast over was: de Wereldharmonie, waarbij de ritmische ordening van de zon, maan en aarde hoort, die hij bestudeerd en becommentarieerd heeft volgens zijn beroemde drie wetten.

In deze context heeft Rudolf Steiner herhaaldelijk de aandacht gevestigd op hoe de relatie tussen aarde en zon weerspiegeld wordt in de menselijke bioritmes, speciaal in de ademhalingsfrequentie. Want de gemiddelde ademhalingsfrequentie van 18 ademhalingen per minuut leidt tot het beroemde platonische getal van 25.920 in 24 uur, dat de periode markeert dat het lentepunt als snijpunt van de zonnebaan met de hemelevenaar nodig heeft om één keer door de dierenriem heen te gaan. Het is ook dezelfde tijdsperiode die de aardas nodig heeft om zijn nutatie-kegel te beschrijven.

Maar hoeveel overeenkomsten men ook vindt die de zon beschrijven als het wereldhart, als levensschenker en centrum van de macrokosmos respectievelijk het ons omringende zonnestelsel waartoe we behoren, dit is toch altijd alleen maar het uiterlijk perspectief.

Is er ook een innerlijk perspectief van de zon? Wellicht de plaats waar alle wijsheid die zich door de zon en haar taak in de ons bekende evolutie op aarde openbaart, samenkomt? Is er een zonne-bewustzijn waarin al deze gedachten en wetten geconcentreerd zijn? Ja, meer dan dat, bestaat er een geest van de zon? Bestaat er een ziel van de zon die op een allesomvattende en toch zeer persoonlijke manier voelt hoe het alle van haar afhankelijke schepselen vergaat? Hebben we alleen de uiterlijke relatie met de zon, of is er ook een innerlijke, psychisch-geestelijke relatie met dit krachtige levenscentrum van onze evolutie?

Waar komt de zoonanbidding vandaan in de oude voorchristelijke

mysteriën en, daarnaast, ook de verering van andere planetengoden? Wie is Ahoera Mazdao in de oude Perzische religie? Is het denkbaar dat de geest van de zon zich zo van alle geweld heeft losgemaakt dat ze bij de doop van de Jordaan in staat was zich met een menselijke constitutie, met Jezus van Nazareth te verbinden, om drie jaar op aarde onder de mensen door te brengen, en dan door hen en voor hen de dood op Golgotha te ondergaan? Om vervolgens als opgestane alle mensen ook psychisch persoonlijk te kunnen begeleiden, als innerlijk licht en innerlijke kracht, als liefdevolle, bemoedigende en hoopgevende innerlijke stem?

Dokter Glöckler schrijft dat het haar altijd erg geraakt heeft dat het Duitse woord Ich (ik), de initialen I.Ch. dat wil zeggen Jezus Christus, bevat. En net zoals alle mensen 'ik' tegen zichzelf zeggen en zo het meest persoonlijke van zichzelf aanduiden, delen ze deze naam 'ik' met iedereen. Wat zou het betekenen als we met zulke gedachten en gevoelens naar de hemel met zijn zon en sterren zouden kijken, en daar niet alleen de materiële buitenkant zouden zien en er wetenschappelijke theorieën over zouden opstellen? Dit zou in ieder geval onze relatie met de wereld waarin we leven veranderen, maar ook onszelf. En het zou het gemakkelijker maken te begrijpen waarom Novalis over het hemelse geweten spreekt. Dit inspireert niet alleen elk mens, maar heeft ook de grote grondleggers van religies en de evangelisten geïnspireerd. De bestuurders of vertegenwoordigers van God op aarde zijn geen mensen, maar zijn het hemelse geweten dat in ons hart tot ons kan spreken. Het denken, opgevat als seculiere spiritualiteit, omvat de hele 'denkbare' wereld. Het kan niet bij enige religieuze oriëntatie worden ingedeeld, en toch hangt alles wat we over God en de wereld weten, af van deze manier van denken.

- Michaëla Glöckler – *De coronacrisis vanuit medisch oogpunt* – Uitgeverij Pentagon, Amsterdam 2021
- Walther Bühler – *Die Sonne als Weltenherz* – Uitgeverij Freies Geistesleben, Stuttgart 1966
- Felix Sigel – *Schuld ist die Sonne. Das Fachbuch zu einer vergessenen Wissenschaft* – New Trinity Media 2013 – Nachdruck Moskau / Leipzig 1975

Rudolf Steiner en het vaccineren

Tekst: René Madeleyn

René Madeleyn is arts in de (antroposofische) Filderkliniek in Duitsland. Dit artikel verscheen in Heft 89 van de Medizinisch-Pädagogische Konferenz. Het werd vertaald door Wilbert Lambrechts en gepubliceerd in Antroposofie Vandaag – jaargang 51 nr. 200

De praktijk van het vaccineren maakt wezenlijk deel uit van het succesverhaal van de geneeskunde.

Het is een uitgesproken doelstelling van de WHO om de pokken en polio wereldwijd uit te roeien en de mazelen in de industriestaten zo ver te reduceren dat het mazelen-virus niet meer circuleert binnen een land. Daarvoor streeft men ernaar dat minstens 95% van de bevolking tweemaal gevaccineerd wordt bij al wie geen natuurlijke immuniteit heeft na doorgemaakte mazelen. Niet alleen tegenstanders van vaccinatie, maar ook vaccinatiecritici valt men in toenemende mate aan als ze ertoe bijdragen dat de gewenste 95% niet bereikt worden bij de mazelen-inenting. Afhankelijk van bepaalde risicofactoren moeten ouders over 14 tot 16 vaccinaties beslissen.

Rudolf Steiner heeft zich zeer fundamenteel over inentingën geuit en toonde zich daarbij een meester in het afwegen. Ofschoon hij zelf nooit angst had voor een infectie, lieten hij en Marie Steiner zich inenten tegen de pokken toen in Berlijn in een antroposofische kinderopvang de pokken uitbraken. Ernstige nevenwerkingen nam hij erbij. Hij wilde solidair zijn en een voorbeeld, omdat de actuele situatie het eiste. (1)

In wat volgt wordt niet over zin en noodzaak van bepaalde inentingën gesproken, maar zal getoond worden hoe Rudolf Steiners houding was ten opzichte van inentingën in het algemeen en wat hij dacht over inenting. Alle inentingën die vandaag worden aanbevolen, waren tijdens het leven van Rudolf Steiner nog niet bestaande. Ik wil eerst zijn uitspraken over inenten in chronologische volgorde voorstellen.

Op 25 mei 1905 hield Steiner in Berlijn een openbare voordracht (2) en sprak hij over de verhouding van de geneeskunde tot de theosofie. Hij legt in deze voordracht het ideële fundament voor een spirituele geneeskunde die zich bevrijdt van het materialisme van de tegenwoordige wetenschap en die weer moet aanknopen bij de

geneeskunde van een Hippokrates in de Oudheid en een Galenus uit de Middeleeuwen.

“Een voorbeeld voor wat ik bedoel, hebben we als we kijken naar de hindoes (...). De artsen van de hindoes passen een principe toe dat aan de basis ligt van de immunisering, de inenting met een heilserum, zoals we die kennen. Het is het bekampen van een bepaalde ziektevorm doordat de ziekteverwekker zelf gebruikt wordt als geneesmiddel. De hindoe-artsen genezen slangenbeten doordat ze de wonde met hun speeksel bewerken. Door oefening is het speeksel voorbereid. De artsen hebben zich zelf immuun gemaakt voor slangenbeten, tegen slangengif, door slangenbeten op het eigen lichaam. Het is hun opvatting dat de arts ook lijfelijk iets kan bewerken door iets wat hij in zichzelf ontwikkelt. Alle geneeswerking van mens tot mens berust op dit principe. Bij de hindoes ligt aan dit principe een bepaalde inwijding ten gronde.”

Het stemt overeen met deze uitvoering van passieve immunisering, maar zo toegepast dat de arts persoonlijk met de krachten werkt waarmee hij zelf de ziekte heeft overwonnen. Hij stelt deze krachten in onbaatzuchtige liefde aan zijn patiënten ter beschikking.

Ofschoon er in 1919 nog geen antroposofische artsen waren, is de in Hamburg gehouden voordrachtencyclus '*De openbaringen van het karma*' (3) eigenlijk een cursus voor artsen. De aanleg tot voornamelijk bepaalde infectieziektes wordt verbonden met feiten en eenzijdigheden in vroegere levens. Door het doormaken van de betreffende ziekte komt een evenwicht tot stand. Terwijl tegen mazelen en difterie toen nog geen vaccin bestond, was die er reeds verschillende decennia wel tegen pokken.

In de achtste voordracht schetst Rudolf Steiner het karma van een mens die in een vroeger leven liefdeloosheid tegen zijn naaste medemensen ontwikkelde. Deze treedt in een later leven als karmische werking op en scheidt de dispositie voor de pokken. Zou men door hygiënische maatregelen respectievelijk door de pokkeninenting in de uiterlijke lichamelijke ontvankelijkheid voor de pokken wegnemen, dan zou door spirituele opvoeding op een andere manier het vermogen tot liefhebben in de ziel moeten gewekt worden.

“Als men aan de ene kant hygiëne oefent, moet men anderzijds de verplichting voelen, de mensen wier organisatie men omgevormd heeft, ook iets voor de ziel te geven. Inenting zal geen mens schaden die na de inenting in het latere leven een spirituele opvoeding krijgt.”

In de negende voordracht wordt deze redenering nog versterkt. Steiner beklemtoont daarin dat het gevolg van een eenzijdige hygiëne gekoppeld aan een verbetering van de gezondheid zonder compensatie aan de kant van de ziel zou neerkomen op een verschraling van de ziel:

“Wie preciezer naar het leven kijkt, kan het vandaag reeds zien. In geen ander tijdperk dan vandaag zijn er zoveel mensen geweest die in zulke aangename uiterlijke omstandigheden leven, maar die tegelijk met zulke schrale, niet actieve zielen rondlopen. De mensen haasten zich van sensatie naar sensatie. Wanneer hun beurs het toelaat, reizen ze vervolgens van stad naar stad om er iets te zien, of, wanneer ze in die stad moeten blijven, haasten ze zich iedere avond van genoeg naar genoeg. Zulke zielen blijven echter juist daarom toch schraal, ze weten tenslotte niet meer wat ze moeten opzoeken in de wereld om nog een inhoud te vinden. Met name wordt door een leven van alleen uiterlijke, fysiek aangename toestanden de hang ontwikkeld om alleen over het fysieke na te denken. En als die neiging om zich met het fysieke bezig te houden, niet reeds lang aanwezig was, dan was ook de neiging tot theoretisch materialisme niet zo sterk zijn geworden als dat in onze tijd het geval is. Op die manier lijden de zielen meer, terwijl het uiterlijke leven gezonder wordt gemaakt.”

Deze zinnen kunnen ons zeer tot nadenken stemmen als we onze goed ingeënte welvaartsculturen vergelijken met die van ontwikkelingslanden. Ze tonen immers in alle duidelijkheid in welke richting de evolutie van onze samenleving tendeert. Een verruiming krijgt het begrip inenting bij Rudolf Steiner in drie voordrachten van het jaar 1917. (4) Deze voordrachten zijn, zoals andere voordrachten gehouden uit de tijd van de Eerste Wereldoorlog, zeer indringend van stijl. In elk van deze drie voordrachten wijst hij naar een bijzondere manier van inenting, vergelijkbaar met een inenting tegen een ziekte, waarmee bij kinderen de neiging tot het geestelijke wordt uitgedreven. In de voordracht van 20 mei 1917 (4) gaat Rudolf Steiner uit van het concilie van Constantinopel van 869. Zoals het toen de bedoeling was de geest af te schaffen (tegenover de ziel en het lichaam), zo gaat het er nu in de

toekomst om, vanuit het natuurwetenschappelijke monisme, de ziel af te schaffen.

“En het zal komen, denk niet dat het een grap is, dat de ziel afgeschaft wordt. Aan de verschillende geneesmiddelen, aan de lichamelijke geneesmiddelen, die er vandaag zijn, zal een reeks andere toegevoegd worden die de bedoeling hebben om diegenen te behandelen die over zoiets geveinsd als geest en ziel spreken. Die zal men behandelen, die zal men geneesmiddelen geven opdat zij niet meer spreken van geest en ziel. De geest kon men gewoon afschaffen, de ziel zal men alleen bij de mens kunnen uitdrijven doordat men het lichaam geneeskundig juist behandelt. Zo grotesk als dat vandaag ook moge klinken, de tendens gaat in die richting dat men middelen zal bedenken, allerlei spul waarmee men een kind inent waardoor zijn lijfelijke organisatie zo naar beneden toe afgezwakt wordt dat de materialistische gezindheid goed in hem leeft. Het komt er helemaal niet op aan, de oude idee van ziel en geest te behandelen als iets anders dan louter als iets waarin enkel de oude tijden geloofd hebben. Die oude tijden worden een groot vermaak om naar terug te blikken!”

Op 27 oktober 1917 (5) spreekt Steiner over de strijd van Michaël tegen de draak, tegen de geesten van de duisternis. Zij die onder de mensen werken nadat ze na de overwinning van Michaël in de herfst van 1879, op de aarde geworpen werden. Ze willen met materiële middelen ervoor strijden dat materialistische gezindheid zich voor altijd zal uitbreiden. Ze willen mensen inspireren zodat ze

“vaccins vinden om uit de zielen reeds van in hun vroegste jeugd via de omweg van de lichamelijke de hang naar spiritualiteit uit te drijven. Zoals men vandaag de lichamen inent tegen dit en dat, zo zal men in de toekomst kinderen met een stof inenten die zonder twijfel kan geproduceerd worden, zodat mensen door deze inenting beveiligd zijn tegen het feit dat ze de dwaasheden van het spirituele leven uit zichzelf zouden ontwikkelen.”

Een beetje later volgt een passage waarin het vaccin tegen tuberculose, het zogenoemde BCG-vaccin, (6) vermeld wordt: *“Zoals de geneeskunde uit tuberculose de impulsen gehaald heeft om tegen tuberculose vandaag een vaccin te hebben, zo zal men inenten tegen de aanleg tot spiritualiteit.”* (7)

Hier is opmerkelijk dat Rudolf Steiner voorzag wat de grootste ooit doorgevoerde veldstudie over de werkzaamheid van deze inenting bevestigde. (8) Gepubliceerd in 1979 (9) stelde ze vast: de ontbrekende effectiviteit van de inenting met bedenkelijke gevolgen en vele éénduidig aan de inenting toe te schrijven sterfgevallen. Reeds in de loop van Rudolf Steiners leven was een vaccin tegen tuberculose ontwikkeld en in omloop gebracht. Nog vandaag wordt in vele landen tegen tuberculose ingeënt, terwijl de Duitse overheid op de voorhanden studies gereageerd heeft, zij het relatief laat, en generlei indicatie meer ziet voor deze inenting, ook niet bij mogelijk contact met tuberculosepatiënten. In de laatste voordracht van 6 november 1917 (10) spreekt Steiner over de negatieve werkingen van gestorven mensen die door geweld om het leven kwamen (aan de hand van de Indische roofmoordenaarsbende, de 'Thugs'). Die werkingen leiden ertoe dat bepaalde geheimen te vroeg tot werkzaamheid komen, tot onheil van de wereld. Er wordt verwezen naar de beheersing van bepaalde aspecten van de menselijke voortplanting, van verschillende ziektes en van het intreden van de dood. Weer cumuleerde de voordracht in een uitspraak dat door bepaalde vaccin-middelen het menselijk lichaam beïnvloed wordt: *“Men zal de mensen tegen de aanleg voor geestelijke ideeën inenten.”*

Raadselachtig blijft hier welk concreet soort vaccin werkelijk bedoeld is. Even eigenaardig verschijnen de drievoudige veroorzakers van de effecten die zulke vaccins beogen. Ten eerste zijn dat wetenschappers die als monisten geen autonoom leven toestaan aan ziel en geest. Vervolgens de door Michaël op de aarde geworpen geesten van de duisternis, diegenen die wij als ahrimanische wezens kunnen aanzien. Tenslotte de gestorven zielen van mensen die vermoord werden door misdadige manipulaties van bepaalde groepen en hun werkzaamheid.

In de vele vanaf 1920 voor artsen gehouden voordrachten duikt enkel in een vragenbeantwoording van 22 april 1924 een uitweiding over inenten op. (11) Steiner beschrijft vooreerst de pokken zo dat de mens daarbij iets gelijkaardigs doormaakt als bij een initiatie. Hij knoopt aan bij de beschrijving van de pokken in de voordracht van 8 januari 1924 uit de zogenaamde *Jungmedizinerkurs* een cursus voor jonge artsen. (12) Degene die ziek is van de pokken maakt organisch iets mee wat overeenstemt met de geestelijke belevenis van de imaginatie van de

dierenriem. Tegen de besmetting beschermt, aldus Steiner, het moedige, zuiver objectieve waarnemen van de zieke die lijdt aan de pokken. Er volgt dan een biografische tussenkomst. Rudolf Steiner is nooit de ontmoeting met een besmettelijke ziek uit de weg gegaan en is daarbij door zijn innerlijke houding echter ook nooit besmet. Daarna gaat Steiner in op de inenting. Opnieuw herinnert hij aan het motief van de spirituele opvoeding als bescherming tegen de schadelijke werkingen van de inenting. Die bescherming is er niet bij mensen die opgroeien met een voorkeur voor materialistische gedachten.

“Daar wordt het inenten een soort ahrimanische kracht: de mens kan zich niet meer optillen uit een bepaald materialistisch voelen. Hij wordt constitutioneel materialistisch, hij kan zich niet meer verheffen tot het geestelijke.”

Als een soort vervangmiddel bij zichzelf voor de pokkeninenting kan het, aldus Steiner, even goed werken dat men een bewustzijn ontwikkelt van de ziekte als van een *“ongerechtigd geestelijk iets, waartegen ik mij moet staande houden.”* Op de vraag hoe men moet handelen wanneer men in een streek woont waar een dergelijke spirituele opvoeding niet mogelijk is, antwoordt hij:

“Daar moet je dan inenten. Er blijft niets anders over. Want de fanatieke opstelling tegen deze dingen is iets wat ik niet om medische, maar om algemeen antroposofische redenen helemaal niet zou aanraden. De fanatieke opstelling tegen deze dingen is niet wat we nastreven, maar we willen door inzicht de dingen globaal veranderen. Ik heb dat altijd als ik met artsen bevriend was beschouwd als iets wat je moet bestrijden, bijvoorbeeld bij dokter Asch, die absoluut niet inentte. Ik heb dat altijd bestreden. Want als hij niet inent, dan ent iemand anders in. Het is volstrekt zinloos je zo in detail fanatiek op te stellen.”

Wanneer we nu proberen de rode draad te vinden tussen deze zes plaatsen in zijn voordrachten, dan past de eerste niet echt in de rij omdat het daar niet gaat om een profylactische inenting, maar om een genezing van een slangenbeet door passieve immunisering. Wezenlijk is daarbij dat de arts de ziekte die hij heelt, zelf doorgemaakt moet hebben en dat deze overwinning van de ziekte tot helende liefdeskrachten leidt.

Alle latere citaten brengen het inenten in verband met ahrimanisch-materialistische impulsen. Of in de drie voordrachten van het jaar 1917 vaccins bedoeld zijn in de betekenis die we vandaag kennen, moet openblijven. Men zou ook kunnen denken aan iedere vorm van 'massaprofylaxe', meer bepaald in overdreven en soms zelfs excessieve dosissen zoals bij niet-fysiologisch hoog gedoseerde toediening van vitamine D of vitamine K. Beide substanties spelen een sleutelrol in de calciumstofwisseling. Zonder hen zouden we geen vast skelet hebben. Wij kunnen deze rangschikken onder de werkzaamheid van ahrimanische wezens. De antroposofische kinderarts Wilhelm zur Linden nam bij kinderen die vitamine D in de vorm van een schoktherapie met Vignol (b) hadden gekregen, een voortijdige verharding waar tot in de uitdrukking van de ziel. In deze context geeft het echter ook te denken dat, ondanks de globaal gezien verheugende toename van het geven van borstvoeding als voeding voor zuigelingen, de poedermelkproducenten grotendeels de bereiding van vers voedsel in de babytijd hebben verdrongen. De stoffen die ze bevatten, worden bij de bereiding uit hun levendige natuurlijke samenhang verwijderd. In dit 'sterfproces' bij de bereiding kunnen we eveneens 'ver-ahrimaniserende' krachten zien en we vermoeden waarom Steiner de zuivere moedermelkvoeding in de eerste levenstijd van de zuigeling zo belangrijk vond.

We kunnen in Midden-Europa vandaag tegen meer dan 16 infectieziektes actief inenten. Dit wil zeggen: we verhinderen de 'luciferisch' gekleurde zijde van de ziektes die oplossen ('auflösen'). Daar wij in de antroposofische geneeskunde gezondheid zien als een evenwicht tussen polaire ziekte-tendensen, moeten we ermee rekenen dat we de weegschaal in de richting van de 'ahrimanisch' gekleurde ziekten verschuiven, dus in de richting van de sclerotiserende ziektes en de kwaadaardige tumoren. Op het niveau van ziel en geest kunnen we die plaatsen ervaren waar in onze cultuur het effect van de inenting juist niet door een spirituele opvoeding gecompenseerd wordt. Verheugend in de tegengestelde richting is dat koorts in toenemende mate en ook volgens een groot aantal studies, gezien wordt als zinvolle en noodzakelijke reactie van het organisme om met infectieziektes af te rekenen. Koorts ondersteunt oplossende 'luciferische' impulsen en dat blijken verbouwings-processen van het kinderlijke lichaam te zijn. Ook de omvattende impuls van de Waldorfpedagogie (Steinerpedagogie) bevordert de spirituele opvoeding, het stimuleren van het fantasievolle

spel, de kunstzinnige activiteit, in het bijzonder door middel van de euritmie, de toepassing in de pedagogie van het inzicht in het ritme van zeven-jaars-periodes, maar ook de ontwikkeling van levendige, groeiende begrippen in plaats van het doorgeven van louter intellectuele kennis.

Tenslotte kunnen we in de gestadig groeiende mediaconsumptie een middel zien om op het kind in te werken in de zin zoals Rudolf Steiner in het in verband met het vaccinatie-probleem beschreef. Ook hier is het de beslissende opdracht van de antroposofische menskunde, overeenkomstige tegen-tendensen te bevorderen. Als artsen zijn we voor de opdracht geplaatst om vanuit dit weten, zonder ons 'fanatiek' tegen publieke inenting te keren, een afwegende houding tegenover iedere inenting te ontwikkelen, ook als het gaat om het voorkomen van epidemieën (massa-profylaxe).

- (1) *Naar een niet gepubliceerd manuscript van Hedda Hummel: Erlebnisse mit Rudolf Steiner, geciteerd in: Wolfgang Vögele – Sie Mensch von einem Menschen! – Rudolf Steiner in Anekdoten, Basel 2012 p.45*
- (2) *Steiner Rudolf – Ursprung und Ziel des Menschen – GA53 Dornach 1981*
- (3) *Steiner Rudolf – Die Offenbarungen des Karma – GA120 Dornach 1992*
- (4) *Steiner Rudolf – Mitteleuropa zwischen Ost und West – GA174a Dornach 1982*
- (5) *Steiner Rudolf – Die spirituellen Hintergründe der äusseren Welt. Der Sturz der Geister der Finsternis – GA177 Dornach 1977*
- (6) *Noot van de vertaler: Steiner kan in 1917 het BCG-vaccin nog niet gekend hebben, want dat werd pas vanaf 1921 gebruikt*
- (7) *Noot van de vertaler: Rudolf Steiner maakt hier een onvertaalbaar calembours. Tuberculose heet in het Duits ook Schwindsucht, wat als de neiging tot dwangmatig willen verdwijnen vertaald kan worden. Rudolf Steiner noemt het echter eerst, vooraleer zich te verbeteren (alsof hij zich versprak): Schwindelsucht. Schwindel is bedrog en Sucht is ook een woord voor verslaving, dus de omschrijving luidt dan: de dwangmatige neiging tot bedrog.*
- (8) *Noot van dokter Luc Vandecasteele: die mislukking geldt enkel voor BCG. Andere vaccins werken goed en veroorzaken nauwelijks sterfgevallen.*
- (9) *The Lancet, January 12, 1980 p.73-74*

GEZICHTSPUNTEN

zijn brochures die een actueel thema in de antroposofische gezondheidszorg toelichten.

Op onze website vindt u de hele lijst
www.vitaesanavzw.be

Onder de rubriek publicaties VAG vindt U de lijst van beschikbare gezichtspunten met wat uitleg over de inhoud en de auteur ervan. U leest er ook hoe je die kan bestellen en betalen.

U kan ze ook nog altijd bestellen via info@vitaesanavzw.be

U vindt op onze website meer informatie over onze vereniging, onze laatste nieuwsbrief is er te downloaden, hoe u lid kan worden, over de terugbetaling door ziekenfondsen... Er worden ook links vermeld naar websites die de doelstellingen van VitaéSana ondersteunen.

Nieuwste gezichtspunten

*Nr. 70 : **Medische massagetherapie** van Volkier Bentinck – door Marion Gores - van Nistelrooij*

*Nr. 71 : **Autisme vraagt meer bewustzijn bij het communiceren** - daar kunnen we van leren - Hans Lemmens*

*Nr. 72 : **Opvoeden in menskundig perspectief** – Jan K Saal*

Geïnteresseerd in? Deze gezichtspunten worden niet herdrukt:

nummer 2 over nervositeit

nummer 3 over kunstzinnige therapie en

nummer 5 mens en werk

nummer 9 over verslaving

nummer 17 grenzen aan de automatisering

nummer 42 over inenten

De inhoud ervan is wel beschikbaar in PDF formaat. U kan die via ons mailadres info@vitaesanavzw.be aanvragen en alles wordt u toegestuurd.

Met al uw vragen kan u terecht op info@vitaesanavzw.be

Ethis verzekeren... polissen met een meerwaarde

U wilt met verzekeringen uiteraard uw toekomst veiligstellen. Maar, zou het niet mooi zijn om in één klap ook aan de toekomst van andere te werken? Bij *Ethis verzekeren* kan dat. *Ethis verzekeren* is namelijk net als u maatschappelijk bewust en steunt diverse waardevolle projecten zoals VITAéSANA (V.A.G.), Greenpeace, Vzw Landwijzer, Steinerscholen en vele andere. Zo ging in 2015 meer dan 15.000 euro naar goede doelen.

Een goed doel steunen zonder dat het u iets kost

De CVBA *Ethis verzekeren* volgt uit de CVBA Alaska (gesticht in 1941) en steunt sinds 1995 initiatieven die een maatschappelijke meerwaarde bieden. Concreet gaat minstens 10 % van de commissie naar een goed doel. Zo zet u dus uw schouders onder ethische projecten, zonder dat u er zelf iets voor moet betalen.

Ik doe mee! Welk goed doel steun ik door mijn verzekering?

Ethis verzekeren wil die projecten en organisaties steunen die hun verzekeringsnemers een warm hart toedragen. U mag met andere woorden zelf voorstellen welk project *Ethis verzekeren* gaat steunen. Het project moet wel goedgekeurd worden. Zuiver commerciële ondernemingen en politieke partijen komen uiteraard niet in aanmerking.

Als u geen voorkeur heeft, dan kiest *Ethis verzekeren* zelf een goed doel.

Voor al uw polissen

Ethis verzekeren beperkt zich niet tot één segment. Alle verzekeringen komen in aanmerking:

- brand
- auto
- burgerlijke aansprakelijkheid
- hospitalisatie
- ...

Onafhankelijk en ethisch

Ethis verzekeren is geen verzekeringsmaatschappij. Er zijn voor zover bekend ook geen verzekeringsmaatschappijen die geheel op ethische basis werken. *Ethis verzekeren* werkt daarom totaal onafhankelijk en sluit bij verzekeringsmaatschappijen polissen af die het best passen bij uw situatie.

Ethis Verzekeren

Liersebaan 18, 2240 Zandhoven

Tel. 03/484.44.50

Info@ethis.be

www.ethis.be

FSMA-nr. 10928A

VITAÉSANA

**Vereniging voor Antroposofische
Gezondheidszorg (V.A.G.)
Association pour les Soins de Santé
Anthroposophiques (A.S.S.A.)**

Klokstraat 10, B 2600 Berchem

Onze werking is geheel afhankelijk van de lidgelden en bijdragen die wij van leden en sympathisanten ontvangen. U kan zich als lid melden door overschrijving op onze rekening nr. BE94 5230 4002 5814 t.n.v. Vereniging Antroposofische Gezondheidszorg. Als lid hebt u jaarlijks recht op een gezichtspunt naar keuze (lijst zie voorgaande blz.)

Het richtbedrag voor

- een individueel lid is € 25
- het hele gezin is € 30
- voor een vereniging vanaf € 40 tot... naar eigen vermogen.
- U kan ook maandelijks een vast bedrag storten, zoals veel leden doen.
- Wij zijn uiteraard blij met elke schenking.

bankrekening: BE94 5230 4002 5814

tel. +32 (0)476 / 562 491

e-mail info@vitaesanavzw.be

web: www.vitaesanavzw.be